

Aczél Kovách Tamás

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Ismeretlen régi magyar település nyomai a Várhegyen

Hogyan alakult ki Buda? — Amikor még Pestnek hívták Budát — Vörös zászló a budai címeren — A legújabb történeti kutatások eredményei

Esti Hírlap, 1961. jún. 18.

A Szombatkapu tanúsága

Fügedi azzal érvel, hogy a XIII. század végén két helyen is tartottak vásárokat Buda várában. Az országos vásárt a mai Dísz tér körül, a heti piacot pedig a Szombatkapu, a mai Bécsikapu mellett. Ha a város alapításakor keletkezett volna a piac, akkor a központban lett volna, a Mátyás-templom előtt, s nem az északi szélén. A magyarázat csak az lehet, hogy a piac régebben alakult ki, körülbelül száz évvel előbb. De nem illeszthető be az új város képébe a Magdolna-templom és a Táncsics utca 9. szám alatt állott kamaraépület sem. Mindkettőnek a tatárjárás előtt kellett épülnie.

Bila és Bokszu népe

Az új kutatások nemcsak a múltrol alkotott képünket gazdagítják, hanem sok hamis nézetet is megdöntenek. Például a Pest és Buda eredetére vonatkozó állításokat. A múltban egyes történészek azt hirdették, hogy „a magyar lélek mindig idegenkedett a várostól”. „A magyar városokat németek alapították, a német kultúra termékei.”

Mit mondanak Pest és Buda kialakulásáról a legújabb vizsgálatok eredményei?

Anonymus szerint Taksony vezér Pest várát, vagyis a Március 15. téren feltárt római castrumot Bila és Bokszu volgai bolgár uraknak és kíséretüknek adta. 1218-as oklevél bizonyítja, hogy a tizenharmadik század elején utódjaik, az izmaeliták vagy szaracénok éltek Pesten. Kisebb számban magyarok laktak itt, s a szaracénok is elmagyarosodtak. A németek 1218 és 1241 között telepedhettek le nagyobb számban.

A tatárjárás után IV. Béla a „Pesti Ujhegyen”, a mai Várhegyen várat építtetett, ahová átköltöztették Pest lakóit. Eddig úgy tudták, hogy a Várhegy lakatlan volt. Most azonban Fügedi Erik és Kubinyi András azt bizonyítja, hogy már a tatárjárás előtt is volt ott magyar település.

Budapest tanácsa 1954-ben elhatározta, hogy megírattja a főváros történetét. Hét évig tartó előzetes kutatások után a történészek most kezdenek hozzá.

Hasonló munka eddig nem készült. A múltban többször is hozzáfogtak, de csak néhány kötet jelent meg.

A kutatók azonosítják a kamaraépületet a királyné kúriájával, amelyet egy 1265-ös oklevél jelez. Itt volt a királyné birtokának központja, a közlőben pedig egy település fekvett. Lakói a Magdolna-templomba jártak. Fügedi szerint a település a városi fejlődés első fokán állt. A szombati piac körül iparosok és kereskedők telepedtek le. Az északi telep és az 1244—1254 között alapított déli telep összeolvadásából alakult ki Buda városa.

A tárnokvölgyi per

A közvetett bizonyítékokon kívül Kubinyi írásos helyre is hivatkozik, a tárnokvölgyi per

anyagára. Az 1250-es években Mihály ispán és a királyné szolgáló népeinek budai előjárói között pereskedés támadt a Tárnokvölgy birtoklásáért. Az egyik oklevél megkülönböztet újbudai és pestvári lakosokat. Az esküre hívott tanúk között található Benedek és Lodomér Ujbudáról és Péter Pestvárról. Mindkét meghatározás a Várhegyre vonatkozik. Vagyis a két település között ekkor még nem mosódott el a különbség.

Az újbudai név világos, de honnan származik a pestvári meghatározás? Amikor Pest lakói átköltöztek a Várhegyre, magukkal vitték kiváltságlevelüket, pecsétjüket s városuk nevét is. A budai települést Pest várának hívták. Jellemző Pest és Buda német neve. A szláv Pest szó magyarul kemencét jelent. Német megfelelője: Ofen. S mégsem a mai Pestnek a neve Ofen, hanem Budáé. Pestet viszont a németek a középkorban Altofennek hívták, Ópestnek.

Egy, 1292-es oklevélen látható a budai kettős pecsét. Egyik oldalán, a háromtornyos vár körül, a feliratban: „Pest vár”, a másik oldalán pedig a hétvágásos pajzs körül: „új pesti vár” olvasható. Kubinyi megállapította, hogy a pecsét még az 1230-as években kelet-

kezett Pesten, a feliratba 1276 körül kerültek az „új pesti vár” szavak, már Budán. A pecsét rajzából alakult ki a budai címer. Kőbe vésték, s a budai pénzekben is megjelent a hármás torony. Hosszú ideig maradt ez a címer, csak Zápolyai idejében változott meg, amikor Buda lakói visszaverték a német támadókat. Hósiességüket hirdette az új címerben a hármás torony felett a vörös zászlót tartó oroszlán.

Románkori leletek

Megerősítik az írásos emlékeket a régészeti adatok is. A Mátyás-templomnál talált románkori kövekből Gerevich László tatárjárás előtti építkezésre következtet. A kutatások folynak. Sokat várnak a vízi- városi ásatásoktól és a Táncsics utca 9. számú épület vizsgálatától is.

De az eddigi kutatások is meggyőzően bizonyítják, hogy Buda várának a tatárjárás előtt volt magyar magva, ahol már megkezdődött a városi fejlődés. A magyar soha nem idegenkedett a várostól, Buda városát sem német polgárok alapították. A városokat ugyanis nem egyes népek sajátos lelkülete alakította ki, hanem a gazdasági-társadalmi fejlődés.

Aczél Kovách Tamás

Osztályozás

725091

1961

Személy